

"Her bir nevin üstünde çok sikke-i ehadiyet, her bir küll üstünde müteaddit hatem-i vahidiyet, ta mecmu-u âlem üstünde mütenevvi turra-i vahdet, gayet parlak bir surette koymuştur." İzah eder misiniz?

Vahid ve **Ehad** isimlerinin her ikisi de Allah'ın bir olduğunu ifade ederler. **Vahid** ismi, Cenab-ı Hakk'ın sıfatlarında şeriki olmadığını, **Ehad** ismi ise, zatında şeriki olmadığını ifade eder.

Vahidiyet, Allah'ın sıfatlarının bütün mevcudatı ihata etmesi ve bu ihata hakikatine sahip başka bir zatın olamayacağı noktasında Allah'ın birliğini ifade eder.

Ehadiyet ise, Allah'ın zatının vacib, ezeli ve ebedî olduğu noktasında onun birliğini ifade eder.

Cenab-ı Hak namütenahi ve mutlak sıfatlarıyla bütün eşyayı muhittir. O sıfatların ihata sahasında bir başka ilaha yer yoktur.

Ve Allah, esmasına ayine olan her bir varlığın yanında hazır ve nazırdır.

İşte ilahi sıfatların her şeyi ihata etmesinin Allah'ın birliğini göstermesi **vahidiyet**, Allah'ın her şeyin yanında hazır ve nazır olup esmasını onda tecelli ettirmesinin onun birliğine delaleti ise **ehadiyettir**.

Mesela, bütün yeryüzünün hayatla kaynaşması, bu varlıklara hayat veren bir **Muhyi** olduğunu gösterdiği gibi, her bir canlı da kendinde tecelli eden hayatla Allah'ın **Muhyi** olduğunu gösterir. Birincisi **vahidiyet** cihetiyle, ikincisi **ehadiyet** cihetiyledir.

Besmelenin sırlarında vahidiyet ve ehadiyet arasındaki fark güneş misaliyle izah edilmiştir.

"Vahidiyet ise, bütün mevcudat birinindir ve birine bakar ve birinin icadıdır demektir."

"Ehadiyet ise, her bir şeyde Halık-ı külli şey'in ekser esması tecelli ediyor demektir."

"Mesela güneşin ziyası, bütün zeminin yüzünü ihata ettiği haysiyetiyle, vâhidiyet misalini gösterir. Ve her bir şeffaf cüzde ve su katrelerinde, güneşin ziyası ve harareti ve ziyasındaki yedi rengi ve bir nevi gölgesi bulunması, ehadiyet misalini gösterir."(1)

Buna göre, sikke-i ehadiyyet, hatem-i vahidiyyet, turra-i vahdet terkipleri hakkında şunları söyleyebiliriz:

Sikke-i Ehadiyyet: Allah'ın zatının bir olduğunun şahitleri, mühürleridir.

Hatem-i Vahidiyyet: Allah'ın sıfatlarının sonsuz olduğu ve bu sonsuz sıfatların eşi ve benzeri olamayacağı, yarattığı her mahlukun sonsuz bir kudret, ilim ve irade gerektirmesiyle açıkça anlaşılır. Her eseri üzerinde, onun bütün âlemleri yaratmaya kadir olduğunun mührü vardır.

Turra-i vahdet: Vahdet, birlik demektir, kesret ise çokluk manasına gelir. Kesret, bir irade ve kudretle vahdete erdirildiğinde kendisini ayrı bir şey olarak gösterir. Bu ise Allah'ın birliğinin en büyük bir delilidir. Mesela, **beş parmak kesreti ifade eder, el ise vahdettir.** Bu beş parmak bir araya getirilerek bir el yaratılmıştır. Elde bir turra-i vahdet vardır ve bu turra bütün eli yaratanın mührüdür. Bir parmağı kim yaratmışsa bütün eli de o yaratmıştır.

Aynı şekilde, **yüz trilyon kadar hücrenin vahdetiyle insan bedeni ortaya çıkmıştır.** Denizlerin, ovaların tümü **“küre-i arz”** olarak kendini gösterirken, bütün yıldızlar **“gökyüzü”** olarak adlandırılırlar.

Bunların her biri bir **“vahdet turrası”** taşır ve o kesretin bir ferdine sahip olmak için tümüne sahip olmak gerektiğini ilan eder.

1) bk. [Mektubat, Yirminci Mektup, İkinci Makam, Dördüncü Kelime.](#)